

Průměrná současná ruská detektivka jako zdroj jazykových a lingvoreáliových informací

Zdeňka Trösterová

Дашкова, П. В., Образ врага. Роман. Москва: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1999, 448 с. (Серия „Черная кошка“).

Český rusista, ruštinář, zájemce o současný život v Rusku v naší době nemá příliš možností dostat se k informacím.¹ Zvláště to pak platí pro ty, kteří mají zájem i o jejich jazykové ztvárnění v bezprostřední ruské podobě. A tak je někdy zajímavé sáhnout jako po pramenu po průměrné knize, která nemá velké ambice pokud jde o literární úroveň a i po jazykové stránce představuje jakýsi standard.² Z jistě nepřeberného množství knih tohoto druhu³ se mi víceméně náhodou dostal do ruky detektivní román uvedený v podtitulu článku.

Detektivka jako žánr má ovšem dávnou tradici a v literatuře i své významné postavení a představitele, autory světového jména, namátkou připomeňme Agathu Christie, z ještě žijících Dicka Francise. Ty jistě nelze obvinít z malé fabulační schopnosti, z nedostatku invence, z povrchní charakteristiky postav a prostředí, z primitivní práce s jazykem. Ale v převážné většině se psaním detektivek zabývají autoři průměrnější a průměrní, zvláště pokud nejde o anglosaské prostředí, kteří tak rozmnožují řady titulů tzv. konzumní literatury, triviální literatury, paraliteratury a jak jinak se „nízké“ literatuře ještě říká.⁴

¹ Samozřejmě vycházejí publikace zaměřené na tuto oblast, ale většinou jsou dost jednostranné, srov. např. Šťáhlavský, D., *Rusko mezi řádky*, Radioservis Praha 2000, kde všechna fakta v knize uvedená jsou sice bezpochyby pravdivá, ale jejich výběr je takový, že celkový obraz je snad až příliš katastrofický.

² Tento výraz v dané souvislosti neužíváme v terminologickém smyslu *standardní jazyk* = *spisovný jazyk*, jak to razil např. Brozović, D., srov. *Об общих и специфических особенностях устной и кодификационной языковой нормы в славянском мире*, in: Проблемы нормы в славянских литературных языках в синхронном и диахронном аспектах, Москва 1976, s. 128-138.

³ Jen v edici *Черная кошка* vyšly např. sebrané spisy N. Leonova o 15 knihách, jejichž názvy mluví samy za sebe, srov. *Пристаупить к задержанию, Удачи тебе, сыщик, Один и без оружия, Плата за жизнь, Наркомафия, Ловушка, Смерть в прямом эфире* atd., nebo devítidílné sebrané spisy D. Koreckého, např. *Пешка в большой игре, Акция прикрытия, Опер по прозвищу "Старик"* aj. Sem patří i "ruská Agatha Christie" A. Marinina a řada dalších.

⁴ Z publikací o ní připomeňme Čapkův *Marsyas, čili Na okraj literatury*, z novější doby obsáhle studie Hrabáka, J., *Napínavá četba pod lupou. Ze studií o paraliteratuře*, Praha, Čs. spisovatel 1986; týž, *Od laciného optimismu k hororu. K historii a patologii dvou odvětví literárního braku*, Praha, Melantrich 1989.

Pokud jde o jazyk těchto děl, bývá dost nevýrazný, plochý, s četnými klišé, malými uměleckými ambicemi. V. Pfeffer to ve stati *K jazyku triviální literatury* vyjádřil slovy: „Současná triviální literatura, ať již původní, či k nám transponovaná v překladech, nutně pracuje s velmi jednoduchou syntaktickou a stylistickou stavbou, soubor užívané slovní zásoby je omezen a značně stereotypní a postrádá slova okrajové slovní zásoby, vyhýbá se používání cizích slov, neběžná nepoužívá vůbec. Konverzace a rozhovory jsou jednoduché a hlavně sterilní, typ fráze – „musíme si promluvit“ předznamenává nic nefešící rozmluvu, jejíž obsah a hloubka nepfekonává úroveň mělkosti samotných postav. Jejich charakteristice, ať již popisné, či psychologické, přfsluší stejná jednoduchost, jednoduché atributy, řídká přirovnání, výjimečné metafory či jiné obrazové jazykové prostředky.“⁵

Přiznejme si však, že to, co je z hlediska náročného vyspělého čtenáře zápor, může se stát i kladem v situaci, kdy sáheme po knize v nemateřském jazyce. Uvedená jazyková chudost zaručuje současně značnou míru srozumitelnosti pro cizince, slabost autorů děl tohoto druhu pro módní slova, obraty a klišé zároveň dává možnost pocítit „chut“ toho, co bychom mohli označit jako současný jazykový *быт*, k němuž bez možnosti pobývat v jazykovém prostředí těžko pronikáme. Připočteme-li k tomu realie a lingvorealie, je užitečnost pozornosti k této „pokleslé“ literatuře nasnadě.

Vraťme se tedy k sledované knize. Hned incipit nás nenechává na pochybách, že Moskva současnosti je i stejná, i úplně jiná, než jsme ji před lety znali:

Снег падал так медленно, словно каждая снежинка дремала на лету. Разноцветные огни вечерней Тверской едва пробивались сквозь рябую пелену. Москва тонула в мягком мокром снегопаде, и даже истерические гудки машин, застрявших в безнадежной пробке перед площадью Белорусского вокзала, звучали спокойней, глуше.

Был час пик. Пешеходы месили соленую слякоть, поспешно огибали глубокие лужи, шарахались от фонтанов грязи, летевших в лицо из-под шальных колес.

– Чтоб ты провалился, мать твою! – пробормотала полная пожилая дама в светлой шубе, проводив сердитым взглядом черный „Линкольн“, который хоть и ехал медленно, а все-таки грязью в прохожих брызгал.

В салоне, за глухими черными стеклами, двое мужчин легонько чокнулись крошечными коньячными рюмками и выпили. Один залпом, закрыв глаза и жадно двинув тяжелым щетинистым кадыком. Другой лишь пригубил густой, медово-золотистый коньячок, быстро облизнув тонкие губы, и произнес:

– Твое здоровье, Азамат. Слушай, давно хотел спросить, у тебя вроде был выход на этого, как его? – худые белые пальцы нервно отбили дробь по краю салонного столика. – Ну, немец, шустрый такой, в Москве учился, фамилия у него сложная, на М.

Zápletka (intriga) je tak naznačena hned na první stránce textu. Může se začít odvíjet děj, který je v anotaci knihy charakterizován následovně:

⁵ Viz Pfeffer, V., *K jazyku triviální literatury*, in: Sborník prací Filozoficko-přirodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, DI 2001, Řada jazykovědná, Opava 2001, s. 163.

Когда-то они любили друг друга – простая московская студентка и аспирант Института международных отношений. С тех пор прошло более десяти лет... Почему же именно сегодня этот роман вызывает жгучий интерес крупнейшего московского банкира Геннадия Подосинского? И не только его, а еще и сотрудников многих спецслужб мира? И каким образом эта давняя история связана с похищением всемирно известного профессора-биохимика, возглавляющего лабораторию по разработке биологического оружия нового поколения?

Z charakterizační i jazykové stránky autorce přiznejme, že incipit je docela povedený. Dobře navozuje představu ve sněhové kaši tonoucí Moskvě v ony pověstné часы пик, výrazy *слякоть*, *оглябать лужи*, *шарахаться от фонтанов грязи* jsou současně i srozumitelné, ale i z rodu těch, které *Nerus* nemá hned „po ruce“ pro popis zobrazované situace. Stejně tak přímé řeči znějí věrohodně, a to jak zaklení anonymní korpulentní starší dámy ve světlém kožichu (realie!), tak úvod dialogu dvou z postav budoucího děje, eliptičností, slovosledem a jakousi „intonací textu“ dobře napodobující mluvenou ruštinu.⁶

Z neznámé studentky, o níž je řeč v anotaci, se za oněch deset let stala celkem úspěšná architektka, ale také *мать-одиночка*, jak zní ruský termín pro *svobodnou matku*. Asi bychom měli v situaci, kdy bychom potřebovali užít tohoto výrazu, tendenci obrátit se k doslovnému překladu, kalkování, ale ne vždy je tento princip na místě. A tak nám i text tohoto druhu může posloužit jako zdroj hodnověrných jazykových informací.

Na prvním místě se samozřejmě jako nejvíc průkazná nabízí oblast slovní zásoby. I když existují četné slovníky neologizmů a slov označujících nové pojmy,⁷ přece jen je slovo zachycené v mluvené řeči nebo aspoň v textu „živější“ a také se lépe vrývá do paměti. Uveďme proto pár příkladů z oblasti slov označujících nové realie, jež se staly součástí *быта*.

V textu mnohokrát narazíme na výraz *отовый телефон*. I pokud jsme se s ním do té doby nesetkali, je z kontextu jasné, že jde o *mobilní telefon*, *mobil*. Zatímco čeština v jeho pojmenování převzala anglický přístup, vycházející z funkce (angl. *mobile*), jiné jazyky řeší situaci po svém, takže německy se nazývá *Handy* (vlastně rovněž anglicismus, ale vycházející z toho, že je „akorát do ruky“). Ruské pojmenování je spíše metaforou založenou na vnější podobě, protože *отовый* znamená *plástvový*, viz např. VRČS: *отовый мед – plástvový, voštinový*. Uveďme některé kontexty z knihy:

⁶ Lingvisté ovšem vědí, že skutečná mluvená hovorová ruština je lingvistickým fenoménem *par excellence*, viz již desítky monografií a statí jí věnovaných (především Zemská, Je. A., a kol.). Ovšem zkoumání zachycení fenoménu mluvenosti v umělecké literatuře je rovněž předmětem zájmu badatelů, srov. např. Koževniková, K., *Спонтанная устная речь в эпической прозе*, Praha 1970.

⁷ Z naší produkce srov. např. Dvořáček, P., *Česko-ruský slovník nové a problémové ruštiny*, Praha 1999.

Владимир Мельник, edva prodrav глаза, našupal pod krovat'ju *sotový telefon*, nabral nomer i xriplo proiznes v trubku... (32). Oglyadevšis', dostal iz karmana *sotový telefon*, nabral nomer – Privet, Valera, – proiznes on v trubku, – prixvati menja gde-nibud' u Presni. (88). Prjamo pod uhom čto-to nastojčivo tren'kalo. On ne srazu soobrazil, čto это *sotový telefon*, i minut p'at' iskal ego pod krovat'ju, na tumboc'ke, na žurnjal'nom stole, na kon'ec obna ružil v karmane kurtki, kotora ja valjala's' na polu u krovati. Telefon zamolčal, no tut že opjat' zatren'kal. – Avangard Ivanovič, – proiznes v trubke priyat'nij žen'skij golos, – dobroe utro. (150).

Kontextú jsme uvedli záměrně víc, jednak aby bylo zřejmé, že ze souvislosti se dá bez problémů identifikovat význam daného slovního spojení, jednak i proto, že na příkladech je možné ukázat, jak je jazyk někdy zajímavě nelogický. V češtině vlastně mluvíme do *sluchátka*, i když slovní spojení řekl *do sluchátka* se neuzívá, ale v návodech bývá *sejměte sluchátko... a mluvíte*. Ruština se tomuto paradoxu vyhýbá, protože *sluchátko* se řekne *trubka*, ale je zajímavé, že i u mobilního telefonu všichni, jak je z příkladů zřejmé, *proiznesli čto-to v trubku*, i když mobil vlastně žádnou *trubku* nemá. Jazyk je tedy někdy konzervativní a výrazové prostředky slouží tradičně nehledě na logiku věcí. Nejsem si jista, zda *sotový telefon* vždycky *tren'kaet* či zda v jazyce existuje pro jeho zvuk ještě jiný výraz, ale v daném textu je zvuk mobilu spojován výhradně s tímto slovesem. Z významů uvedených ve VRČS je asi nejbližší *cin'kat*, *V stakane tren'kaet čajnaja ložec'ka*. U mobilu jsme se záměrně zastavili podrobněji, abychom ukázali, kolik jedno slovo může dát jazykové informace. Ostatně to, že jazyk mnohdy volí cesty nevyzpytatelné – a v označení nových pojmů a reálií má každý jazyk svou specifikou, lze ukázat na řadě příkladů. Např. v jazyce počítačové techniky by se zdálo, že nemají co dělat slova-metafory, že půjde o přísně technické termíny. Ony sice přísně technické jsou, ale přesto – jako „vyvážení“ odcizení techniky? – tam najdeme slovatnou *myš* a *zavináč*, který ovšem v ruštině není *zavináčem*, ale *sobáčkoj*. Termín rovněž ze světa zvířat, dokonce ještě ke všemu zdobnělina.

Z dalších slov, označujících předměty denní potřeby a pojmy, s nimiž se denně běžně setkáváme v našem globalizovaném světě, uved'me např. *kruglosutočnyj supermark'et*, *teležka* ve smyslu *náku'pní vozík*: Moskvičiči pomolože, uspěšičičiči pobывat' za granic'ej, udivl'čno migali, šestvuja s *teležkami* vdol' prilavkov, ibo čuvstvovali sebja ne doma, a gde-nibud' v Pariz'e ili N'ju-Jork'e. (85). Koupené hotové potraviny je možné ohřát v mikrovlnné troubě, a tak Alisa vyložila šašlyk *v mikrovolnovuju peč'*. Stejným způsobem by bylo možné pokračovat, pokud jde o módní části oblečení, účesy, hračky atd. atd. Takže syn např. ...nikak ne mog rešit', vzjat' li emu s soboj starogo, odryxl'eševšego *tomagošu*, ili osvoin't' na dace novuju, bol'se soveršen'nuju igrušku, v kotoroj žila celaja staja komp'juter'nych suščestv. (373).

V textu jsou ovšem nejen tato neutrální slova, ale i výrazy tvořené podle některého z frekventovaných modelů slovo tvorby v hovorovém jazyce. Vyskytují se

převážně v přímé řeči, i když nejen v ní. Vznikají většinou na principu *univerbizace*,⁸ např. *ночная лампочка – ночник, электрическая розетка с тремя засувками – тройник, schůdkový žebřík, schůdky – стремянка* a i jiné předměty denní potřeby, jejichž pojmenování v této podobě je vlastně v kontextu neutrální. Kromě toho jsou však četná slova takto tvořená expresivní a dodávají především přímé řeči punc bezprostřednosti a hovorovosti. Srov. v textu:

Отличное оружие. Вирусы пострашней СПИДа. Можно при желании использовать так, что атаку никто не заметит. Станут вдруг вседохнуть, как мухи. Генетические мутации начнутся, как в каком-нибудь ужастике. (8). Předpokládáme, že jde o *horor*, srov. však už ve VRČS zanesené slovo *боевик*, které má ale ve spojení s filmem uveden význam *nejúspěšnější film*.

Очередная страшилка о супероружии не ускорит подписания контракта по нефтепроводу. (9).

Пусть *заварушка* продолжается и усложняется. Чем меньше шансов разрешить конфликт мирным путем, тем неопределенней ситуация на мировом нефтяном рынке. (9).

Slovní zásoba fixuje i jevy pro naši dobu typické, takže jde o jakási *klíčová slova* epochy, většinou opět globálního charakteru, ale některá vlastní jen ruské situaci. Z oněch globálních uvedme např. *сексуальные домогательства, нимфоман, экстрасенс*:

... вы великолепно выглядите сегодня, Джуди. Надеюсь, я не получу по физиономии за *сексуальные домогательства*? (29).

Авангард Цитрус – личность скандальная и непредсказуемая. Поэт-фашист, истерик, *стареющий нимфоман*, болтун... (118).

Все, кроме актера и *экстрасенса*, были одеты в черную униформу. (108).⁹

Ruský jev charakterizující dobu se odráží např. v slově *челночник – překupník*, i když možná jeho frekvence bude pomalu klesat:

Путь к гаражу лежал через платформы Белорусского вокзала. На всякий случай они пошли по той из них, к которой прибыл поезд из Варшавы, мужественно двинулись сквозь толпу *челночников*, наслушались всяческой брани в свой адрес, так как продирались против движения. (382).

Zajímavé je v textu i opakovaně užívané citoslovce *класс!* a hodnotící přívlastek *классный* v řeči desetiletého syna hlavní hrdinky. Zřejmě jde o jedno z módních slovíček.

⁸ Univerbizace jako princip typický pro mluvenou řeč je z hlediska potřeb mluvčího z psycholingvistického aspektu velmi dobře populárně popsána např. v publikaci Sacharnyj, L. V., *К тайнам мысли и слова*, Moskva 1983.

⁹ V Rusku a Pobaltských republikách jsou senzibilové, léčitelé a vůbec jevy magické a nadpřirozené ještě mnohem populárnější než u nás. V tisku jsem např. zaznamenala následující inzerát: Целитель-маг Алла Нужная проводит диагностику заболеваний, заговаривает испуг, энурез, заикание, рожу и многое другое. Снимает порчу, сглаз, проклятье, колдовство, избавляет от алкогольной зависимости сроком на год. Желаящим диагностика УЗИ по записи. Тел. ... , журнал *Зеркало*, № 6, 2001, с. 8.

- *Класс!* – восхищенно присвистнул Максимка. (116).
- А с Деннисом ты познакомься, он такой *классный!* (41).
- *Классное у меня гнездо?* (371).

O slovech a jejich užiti bychom mohli ještě hodně mluvit, např. dobře zastoupena je oblast nadávek, i když ne těch nejvulgárnějších, slova tvořená zkrácením první nebo obou částí: *теракт, бандформирования, компромат, отряд спецназа* atd. Zajímavé a typické je i užívání zdrobnělin, které jsou pro ruštinu charakteristické, ať již jde o označení pro jídlo a nápoje, nebo jiné případy. Srov.:

Спасибо, дорогая. Что бы я без вас делал? – улыбнулся Азамат. – Да вы присаживайтесь. *Коньячку?* (358). – Вы *чайку* попьете? – шепотом спросила Лиза. (379). Вы сами *кассетку-то* поглядите... (360). Говорили вполголоса, интимным *шепотом*, однако так, чтобы другие слышали. (365). ...уберите вашу пушку от греха подальше, а то я чувствую, у вас *ручки* дрожат... (403).

Abychom však nevěnovali pozornost pouze užiti slov, všimněme si i některých textových jevů. Na prvním místě – na základě frekvence těchto konstrukcí v textu – se nabízí všimnout si obrátit se zvrtnou částicí *-ся*. I když z hlediska existence zvrtného slovesného tvaru v gramatickém systému se ruština a čeština neliší, platí, jako i v mnoha jiných případech, že stejný gramatický prostředek může být v obou jazycích rozdílně využíván jak co do významových odstínů, tak co do jeho postavení v systému. Všichni známe pokusy o sémantické rozčlenění významu tvarů s částicí *-ся*, jak se v různých gramatických příručkách vyskytují.¹⁰ Nám Čechům asi nejvíce utkvěly v paměti významy, jež čeština nemá, jako *собака кусается, кропива жжется*. Jenže tyto záležitosti jsou i v ruském systému zcela okrajové a vlastně jich celkem neexistuje o moc víc, než uvádějí gramatiky taxativním výčtem. Novější příručky¹¹ vhodně upozorňují na okolnost, že jev, který bývá označován jako „pojem slovesné zvrtnosti“, v sobě kumuluje větší množství gramatických a sémantických jevů a „единственным семантико-грамматическим признаком, объединяющим все возвратные глаголы, является формальное выражение синтаксической непереходности данного глагола.“ (Cit. skripta s. 46, oddíl napsaný V. Hrabětem). „Категорие словесне звртности“, jak se o ní někdy uvažuje, se v některých ohledech (ale zdaleka ne ve všech) stýká s kategorií slovesného rodu, kterou v jistých případech „obsluhuje“ pasivně zvrtnými slovesnými tvary. Čeština a ruština se v řadě případů ve využití zvrtných forem liší. Jedním z nich je např. to, že v ruštině vystupují v přísudku „либо страдательные причастия совершенного вида, либо страдательно-возвратные формы несовершенного вида. Это значительное отличие от чешского языка, где в сказуемом, кроме страдательно-возвратных форм, широко используются и страдательные причастия прошедшего времени глаголов несовершенного вида, напр., *Jednání jsou vedena v pěti světových jazycích*. Это предложение нельзя перевести на русский язык *Переговоры ведены...*, а нужно использовать страда-

¹⁰ Z klasických připomeňme *Příruční mluvnici ruštiny pro Čechy, I*, SPN Praha 1961, s. 154 n.

¹¹ Viz skripta (původním záměrem ovšem celostátní vysokoškolská učebnice) *Morfologie ruštiny II*, (Adamec, P., Hrabě, V., Jiráček, J., Miloslavskij, I. G., Žaža, S.), Brno 1997.

тельно-возвратную личную форму глагола: *Переговоры ведутся на пяти мировых языках.*“ (Cit. skripta s. 39, oddíl napsaný V. Hrabětem). To však není jediný rozdíl mezi češtinou a ruštinou. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že v ruštině-se zvrtné tvary různých gramatických a sémantických vlastností užívají ve srovnání s češtinou mnohem častěji. Jejich frekvence, kterou jsme zaznamenali v excerpovaném textu, je až překvapivá. Uváděné příklady jsou záměrně vybrány tak, jak v textu za sebou sledují:

Казалось бы, КГБ не должен был препятствовать еврейской эмиграции. (365). Антисемитизм считался хорошим тоном. (365). Агенты Сахнут тщательно отлавливались и судились за шпионаж. (365). Задача Харитонова в разработке Карла Майнхоффа прежде всего сводилась к тому, чтобы через него выйти на нескольких серьезных агентов Сахнут в Москве. (365). Но получалось черт знает что. (365). А делиться с другими отделами он не желал. (365). Да в общем, если честно, ничем конкретным поделиться не мог. (365). Фиксировался, к примеру, какой-нибудь лобопытный контакт, но тут же ускользал, не подтверждался. (365).

Na jedné stránce textu je tak deset těchto zvrtných tvarů – od reflexiv tantum po významy skutečného gramatického pasiva, v ruštině někdy označovaného jako *процессуальный возвратный пассив несовершенного вида*. Čeština by pro překlad mnohých těchto konstrukcí musela sáhnout po jiném řešení. Nelze si představit český text typu *Агенты се чытали а судили за шпionáž* nebo *Зачытил се займávý контакт*.

Gramatiky uvádějí, že „Наличие процессуального возвратного пассива несовершенного вида в языке оправдано, главным образом, потребностью выражать актуальное членение предложений в связанном тексте.“ (Cit. skripta s. 44, oddíl Пассив и текст). Upozorňuje se i na to, že zvláště časté jsou pasivní zvrtné tvary sloves nedokonavého vidu v případech, kdy se záměrně neuvádí činitel (kauzátor) děje. To jsou i některé naše výše uvedené příklady, srov. ještě: *Велось постоянное наружное наблюдение. (366). Вопрос не поднимался. (366). Ну спрашивается, чем она лучше других? (367), Вам гарантируется жизнь. (396) atd.*

Kromě zvrtných pasivních tvarů je však v psaném textu prostor i pro pasivum vyjádřené prostřednictvím trpných příčestí sloves dokonavého vidu: *Десяток дул были направлены в окна „микрика“.* (387). *Двое ваших людей арестованы. Заложник освобожден.* (388). *Руки его были за спиной стянуты наручниками.* (390). *Туту обрату се užívají i při popisu prostředí: Кофе был уже разлит по чашкам. (165). Стол был накрыт к завтраку. (320). В детской было пусто. Кровать разобрана. (370).* Některé z těchto příkladů jsou zajímavé také tím, že bychom je mohli charakterizovat jako *stavové pasivum*.

Ostatně právě v oblasti slovesného rodu a s ním provázaných jevů, jako je zvrtné užití sloves a neosobní užití sloves, je tolik významových odstínů, různých možností ztvárnění textu a různých řešení v češtině a v ruštině, že stojí za to se právě nad těmito otázkami zamýšlet.

Z dalších gramaticko-textových záležitostí si všimněme ještě jevu, který bývá označován jako možnost ruštiny vynechat v textu přímý předmět v akuzativu. Jde o jakousi „gramatikalizovanou elipsu“, která v češtině nemá obdobu. Že by tento jev mohl souviset s častější eliminací přechodnosti sloves v ruštině, jak o ní byla řeč výše,

si netroufáme tvrdit, ostatně sloveso v daném užití zůstává přechodným, jen předmět v akuzativu nutně nerealizuje, chybí jeho explicitní vyjádření, implicitně je ovšem z kontextu přítomen. Srov.:

Я принесли шашлык из ресторана. *Разогрею, ты поешь.* (371). Взгляд Харитоновна наткнулся на бумажный прямоугольник, который валялся у ножки стула. *Он поднял.* Это была визитная карточка, выпавшая, вероятно, из кармана джинсов. (393). С миной, которую оставила в машине Инга Циммер, возились страшно долго. *Удалось обезвредить за три минуты до взрыва.* (404). Она очень торопилась, примеряя ботинки. Подобрал нужный размер, *не стала снимать,* в коробку запихнула свои промокшие насквозь кроссовки. (409).

Dalším druhem v ruštině svým způsobem gramatikalizované elipsy, která není běžná v češtině, je vynechání verba finita:

О Господи, о чем я? Я совсем с ума сошла? (381). Вам отойти! Машину и заложника оставить на площади! Наручники! *Чтобы руки за спиной!* (389). Да ладно тебе! Все видно, как на ладошке. *Если что, не упустим.* (376). Ostatně poslední příklad má v češtině obdobu: *Kdyby něco, tak...* Ale to už je spíš ustálený obrat.

Ostatně i na ustálené a frazeologizované obraty je sledovaný text relativně bohatý. Nemáme na zřeteli vyslovené frazeologizmy, jak je fixují slovníky, ale v řeči užívané obraty, často i „módní“. Uvedme jen některé příklady:

В ход шли не только деньги. (364). Докторша *на глазок* подмечала малейшую слабинку в человеке... (359). *На глазок* вполне приличная сумма. (388). Во-первых, *денег в обрез*, во-вторых, за такси удобно следить на машине. (380). *На одной идеологии далеко не уедешь.* (356). Он мне *признался по пьяни...* (366). Она слонялась по яхте мрачной тенью и ... периодически *прикладывалась к бутылке.* (354).

Podobných obrátů by bylo možné uvést desítky, a snad i ony dokládají, že z jazykového hlediska je četba i takovéto literatury užitečná. I když si při čtení mnohé věci neuvědomujeme a nerozebíráme je z hlediska slovní zásoby a gramatiky, přesto se nám ukládají podvědomě do paměti a v případě potřeby se vynoří samy, aniž bychom měli představu, kdy jsme se s daným obratem setkali. Pro ty, kteří zaujímají ke studiu jazyka nejen čistě utilitární stanovisko, ale zajímá je i z hlediska filologického, dává každý text možnost vyhledat zajímavé jazykové jevy, konfrontovat je s vědomostmi, které jsme si odnesli z doby studií, popř. sáhnout i po novější literatuře a inspirovat se jinými pohledy na danou problematiku. Daný příspěvek je tedy jen jakýmsi „návodem“, a snad nejen pro rusisty, jak je možné využít četby děl v originále pro vlastní obohacení, popř. u učitelů jazyka pro osvěžení výuky. A protože umělecká literatura vysoké úrovně je mnohdy nad naše jazykové možnosti, není hanbou sáhnout po literatuře „konzumní“, i když naše mínění o jejích literárních kvalitách není valné. Jazykový užitek, který nám četba děl v originále přinese, vykompenzuje nebezpečí, že bychom si zkazili „literární vkus“.